

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Departamentului Știință, dezvoltare proiecte și cooperare
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Elena STOLERU,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

PERICOLUL ȘI TENDINȚELE GLOBALE ALE INFRAȚIUNILOR ECOLOGICE

Rezumat

Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor.

Infrațiunile ecologice vizează atingeri aduse indivizilor sau bunurilor lor, unor comunități restrânse, dar mai ales omenirii în ansamblul lor, intereselor generale ale societății.

Cuvinte-cheie: *mediu, protecție a mediului, prejudiciu asupra mediului, criminalitate ecologică, infrațiuni ecologice, răspunderea persoanei fizice, răspunderea persoanei juridice, sancțiuni etc.*

Summary

Environmental protection is a national priority aimed directly living conditions and health, social and economic interests and human and sustainable development capabilities of the company in the future.

Ecologic offences refer to alterations caused to individuals or to their assets, to restricted communities, and especially to humanity as a whole, to the general interests of society.

Keywords: *environment, environmental protection, ecological criminality, ecological crimes, the natural person's responsibility, the juridical entity's responsibility.*

Introducere. La momentul actual devin tot mai frecvente catastrofele ecologice generate de factorul uman implicat în comiterea diferitor infrațiuni. Realitățile cotidiene denotă că criminalitatea ecologică devine din ce în ce mai periculoasă: se atestă o creștere masivă a infrațiunilor ecologice, apar noi forme de manifestare infrațională în acest domeniu, sporesc continuu prejudiciile cauzate mediului înconjurător, iar în consecință este pusă în pericol viața, sănătatea și securitatea ecologică a populației.

Infrațiunea ecologică este acea faptă periculoasă ce constă în poluarea mediului (natural sau artificial), perturbarea activității de prevenire, reducere sau înălțurare a poluării, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor, a animalelor și a plantelor, sau să producă mari pagube economiei naționale.

Infrațiunea de mediu reprezintă o categorie de ultimă generație, în cadrul general al infrațiunilor. Ea are ca rezultat afectarea obiectivă a calității mediului sau punerea în pericol a acestei valori sociale. Infrațiunile de mediu pot fi fapte comisive sau omisive săvârșite cu vinovăție sub formă de intenție sau imprudență, sub toate modalitățile lor. Infrațiunea ecologică este un element constitutiv al ra-

portului de răspundere penală în dreptul mediului.

Astfel, orice element, indiferent de natura sa (animal – vegetal, biologic – psihologic etc.), din momentul în care intră în relații cu alte elemente este susceptibil de a fi implicat într-o relație cauzală. În același context, relația dintre om și societate este examinată prin intermediul particularităților ecologice.

Raporturile dintre mediu și științele sociale sunt complexe și diverse. Una dintre zonele de intersectare și fertilă influențare reciprocă rămâne cea a determinărilor fenomenului infracțional de către condițiile de mediu (naturale și artificiale).

Organizația Națiunilor Unite consideră că cele mai grave probleme cu care se va confrunta omenirea în secolul XXI sunt procesele de schimbare a climei, deșertificarea solului, diversitatea biologică, afectarea stratului de ozon. Aceste fenomene sunt determinate demodificările esențiale, ce se produc în natură sub influența omului, prezintă niște schimbări, care, în ultimele decenii ale secolului XX, au atins niveluri periculoase pentru ritmul normal de evoluție a vieții pe Pământ.

Pentru a stopa fenomenele respective, Comunitatea Internațională a elaborat și adoptat Convențiile de la Rio – documente care au menirea la prima etapă de a stabili, iar ulterior de a micșora impactul antropogen asupra naturii pe scară globală. Toate problemele de mediu au o origine locală, dar pot afecta o zonă mult mai întinsă.

Deci, consecințele impactului pot avea implicații locale, internaționale și globale. De aceea acțiunile preconizate pentru supravegherea și prevenirea efectelor extinse ale problemelor locale au fost elaborate și luate sub control prin înțelegeri regionale și globale. Accentul se pune pe măsuri, care să minimalizeze costurile nete ale respectării înțelegerilor internaționale prin rezolvarea, pe cât e posibil, a problemelor interne, dar și a celor internaționale.

Metode și materiale aplicate. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării de față îl constituie un complex de metode general-științifice, bazate pe cunoștințe juridico-penale și criminologice. Dintre metodele aplicate am evidențiat metoda sistemică, comparativă, istorică și sociologică. În cadrul studiului, s-a apelat la un șir de procedee logice precum: analiza și sinteza, abstractizarea și generalizarea, inducția și deducția. Au fost utilizate asemenea principii filosofice generale ca obiectivitatea, istorismul, legătura dintre teorie și practică.

Rezultate obținute și discuții. Prezenta lucrare a fost elaborată de către autor, având drept scop elucidarea fenomenului criminalității ecologice, care actualmente a cuprins majoritatea sferelor vieții politice, social-economice, administrative de stat, ce s-a dezlănțuit și continuă numeroase discuții în societate și printre specialiști, precum și în rândul factorilor chemați să contribuie la eradicarea acestui viciu. În cadrul cercetării efectuate, autorul și-a propus să prezinte pericolul și tendințele globale ale infracțiunilor ecologice, venind cu propuneri și sugestii. Însă, prezentând geneza istorică a acestui flagel, a concluzionat că acesta datează din cele mai vechi timpuri, cu un grad sporit de pericolozitate.

Conținut de bază. În dreptul internațional există regula conform căreia un stat care săvârșește un act ilicit își angajează prin aceasta răspundere internațională. Același principiu este aplicabil și în dreptul internațional al mediului [6, p. 129].

Problema mediului este o problemă primordială pentru stat și societate. Articolul 137, alin. (1) din Constituția Republicii Moldova proclamă dreptul la un mediu înconjurător sănătos: „Fiecare om are dreptul la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive...”

La modul general, infracțiunile ecologice (acele infracțiuni care aduc atingere regimului de protecție a dreptului mediului) au fost definite ca fiind fapte prin care se poluează mediul sau acțiuni (inacțiuni) prin care direct sau indirect se aduce atingere intereselor de protecție cantitativă sau calitativă a factorilor de mediu.

O altă opinie doctrinară (influențată de doctrina franceză) se referă la infracțiunile ecologice ca la niște „fapte periculoase prin săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale, a căror ocrotire este condiționată de apărarea elementelor naturale și antropice ale mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor într-o pagubă adusă persoanelor fizice și juridice care le dețin în proprietate și le administrează, în crearea de pericole pentru sănătatea oamenilor, animalelor și plantelor sau producerea de pagube economiei naționale.

Doctrina franceză consideră infracțiunile de mediu ca fiind acele fapte periculoase prin săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale a căror ocrotire este condiționată de apărarea factorilor naturali și artificiali ai mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor printr-o pagubă produsă persoanelor fizice sau juridice care îi administrează, prin punerea în pericol a sănătății oamenilor, a animalelor și plantelor sau prin producerea de pagube economiei naționale.

Nu orice încălcare a normelor de drept al mediului angajează răspunderea penală, ci numai acele abateri care au un grad de pericol social ridicat, reprezentând astfel o serioasă amenințare a celor mai importante interese ale societății în acest domeniu. Pentru a fi infracțiuni, faptele poluante trebuie să prezinte un pericol social deosebit, oricum mai ridicat decât al contravențiilor și să fie săvârșite în astfel de împrejurări încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni. Faptele penale trebuie întotdeauna prevăzute expres de legislația mediului [7, p. 125-126].

Criminalitatea contra mediului ambiant a devenit astăzi o realitate evidentă deopotrivă în plan local, național și internațional, iar prevenirea și combaterea sa e o preocupare permanentă și chiar o prioritate pentru autoritățile publice, marele public și specialiștii domeniului.

Potrivit ultimelor evaluări, criminalitatea contra mediului se plasează, la nivel mondial, pe locul patru al activităților ilicite internaționale, generatoare de profit criminal, după traficul de stupefiante, contrafaceri și traficul de ființe umane.

Toate studiile ne arată însă că această criminalitate este pe cât de gravă, pe atât de puțin cunoscută, rar urmărită și sporadic pedepsită de autoritățile naționale competente.

Un raport al Programului Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) și INTERPOL (iunie 2016) estimează că în prezent criminalitatea ecologică a atins recordul cu o valoare estimată la 258 miliarde de USD, depășind astfel de departe traficul ilegal de arme ușoare, organizațiile infracționale internaționale profitând de prădarea resurselor planetei.

În plan valoric, pe categorii, documentul avansează următoarele estimări: pierderile cauzate de exploatarea infracțională ating un quantum de 9-26 mld. USD; infracțiunile silvice, inclusiv cele comise de persoane juridice și tăierile ilegale de copaci sunt evaluate între 51-152 mld. USD; infracțiunile relative la pescuit între 11-24 mld. USD; minieritul ilegal: 12-24 mld. USD; deșeuri: 10-12 mld. USD.

Printre cauze, raportul citat identifică legile permissive și faptul că forțele de securitate și așa insuficiente suferă de subfinanțare cronică. Aceasta oferă posibilitatea rețelelor infracționale organizate și grupurilor rebele armate să se îmbogățească grație unui comerț care alimentează conflicte, să devasteze ecosisteme și să amenințe speciile sălbatice pe cale de dispariție. Nu în ultimul rând, asociată marilor fenomene ale criminalității contemporane în frunte cu cel al corupției, își potențializează reciproc acțiunea și efectele.

Rețelele de crimă organizată transnaționale se servesc adesea de criminalitatea de mediu în scopul de „a spăla” banii proveniți din traficul de droguri. Grupurile infracționale transnaționale sunt implicate în traficul de deșeuri și produse chimice periculoase, folosindu-se deseori de „etichetajul înșelător” în scopul de a scăpa controlului exigent al organismelor chemate să aplice legea. Este de domeniul evidenței faptul că o atare complexitate cere o intervenție publică multidisciplinară susținută împotriva rețelelor criminale organizate în domeniu, inclusiv pe calea cooperării transfrontaliere [8, p. 1-2].

Este important faptul că și legislația Republicii Moldova a fost completată la capitolul traficului transfrontalier cu materiale nucleare și radioactive, fiind necesară întreprinderea acțiunilor de prevenire a acestor ilegalități.

Astfel, prin Legea nr. 243 din 03 noiembrie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a fost completată Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice. În conformitate cu prevederile acesteia, Poliția de Frontieră a obținut următoarele competențe: a) monitorizarea, colectarea și analiza informației pentru realizarea acțiunilor de prevenire, depistare și contracarare a traficului ilicit transfrontalier cu materiale nucleare și radioactive, substanțe chimice și deșeuri radioactive; b) planificarea și realizarea, în comun cu alte instituții abilitate, a acțiunilor specifice de asigurare a sistemului de control al frontierei în scopul combaterii traficului ilicit cu materiale nucleare și radioactive, substanțe chimice și deșeuri radioactive.

Întru executarea competențelor în domeniul nuclear și radiologic, angajații Inspectoratului General al Poliției de Frontieră utilizează în activitatea de serviciu utilaje de detectare și identificare a substanțelor nucleare, radioactive și chimice.

Respectiv, prezentele utilaje, dispozitive și autospeciale de care beneficiază Poliția de Frontieră au fost reglementate drept mijloace speciale, prin includerea lor în Nomenclatorul mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 474 din 19 iunie 2014.

Mai mult, deoarece persoanele care transportă ilicit substanțe din categoriile reglementate de Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 pot fi considerate persoane periculoase, iar scopul pentru care sunt transportate astfel de substanțe și materiale întotdeauna contravine legii, aplicarea autospeciilor și dispozitivelor destinate

pentru detectarea, identificarea substanțelor nucleare, radioactive și chimice se încadrează în cadrul de reglementare al Hotărârii Guvernului nr.474 din 19 iunie 2014 și al Legii nr. 218 din 19 octombrie 2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc.

Deci poluarea este una dintre cele mai perfide și insidioase forme de atentat la condițiile de viață ale ființei umane, la dezvoltarea civilizației viitorului.

Poluarea este o problemă a tuturor timpurilor, dar mai ales a timpurilor noastre, pentru că amploarea și gravitatea proceselor poluante, realizările științifice și tehnice ale omului modern au permis dezvoltarea riscurilor poluării și, în consecință, este vitală stabilirea unor măsuri deosebit de severe pentru prevenirea și combaterea degradării mediului cu cele trei componente – aer, apă, sol.

O conducere orientată către protejarea mediului își asumă ca sarcină permanentă identificarea potențialului de poluare al propriilor activități, luarea măsurilor adecvate pentru a limita nivelul impactului generat, precum și posibilitatea de dezvoltare a unei culturi organizaționale pro-ecologice.

Introducerea ideii de protecție a mediului a condus la apariția de acte normative restrictive din acest punct de vedere și totodată la pedepsirea încălcării acestora. Astfel, a apărut și noțiunea de „criminalitate ecologică” care, plecând de la definiția ecologiei și de la cea a criminalității – totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă – ar putea fi definită ca totalitatea infracțiunilor care sunt săvârșite asupra mediului ambiant și care dăunează prin schimbări fizico-chimice produse acestuia, vieții și sănătății umane, regnului vegetal și animal. Prin introducerea în legislațiile naționale a pedepselor pentru agresiunile comise împotriva factorilor de mediu, a apărut necesitatea formării organismelor de inspecție și control în acest sens [9, p. 3].

Răspunderea penală pentru încălcarea normelor privind protecția mediului se înscrie în principiile și regulile generale ale răspunderii infracționale, dar prezintă și un anumit specific. Specificul acestei răspunderi este determinat de natura obiectului ocrotit de lege și a cărui atingere este adusă prin abaterea săvârșită cu vinovăție.

Cele mai grave abateri din această categorie sunt considerate infracțiunile ecologice. Infracțiunile ecologice sunt prevăzute în Capitolul IX al Părții speciale a Codului penal, intitulat „Infracțiuni ecologice”. Legislația penală în vigoare nu dă definiția noțiunii de infracțiuni ecologice. Totuși, analizând componentele infracțiunilor ecologice, locul lor în sistemul de infracțiuni, se poate da următoarea definiție a infracțiunilor ecologice.

Totuși infracțiunile ecologice sunt acele fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, care aduc atingere relațiilor sociale cu privire la folosirea rațională precum și asigurarea disciplinei ecologice și a securității populației, și care constau în folosirea nemijlocită, ilegală a obiectelor naturale (sau în influențarea nemijlocită asupra lor) ca valori sociale, fapte ce duc la schimbări negative ale stării și calității mediului înconjurător.

Pericolul social al infracțiunilor ecologice nu se limitează doar la consecințele concrete dăunătoare, la sumele daunelor ecologice și economice cauzate, ci se referă și la dauna concretă adusă sănătății oamenilor. Pericolul social al acestor

infrafracțiuni mai constă în încălcarea intereselor ecologice ale societății, în special în încălcarea drepturilor fiecărui om la un mediu înconjurător sănătos, în cauzarea daunei sănătății, proprietății, naturii, în subminarea respectului față de normele de drept ce asigură și protejează mediul înconjurător, în scăderea nivelului securității populației, a disciplinei ecologice etc. [10, p. 386].

Concluzii. Securitatea mediului acoperă o paletă destul de extinsă, de la consecințe ecologice ale conflictelor armate până la consecințe ale catastrofelor de mediu asupra securității umane sau statelor. În acest ansamblu de cauze, fenomene, efecte și evoluții globale sau care tind să se globalizeze, se naște, firesc, întrebarea: Care sunt prioritățile? Desigur că într-un sistem internațional marcat decisiv de interdependențe, fenomenele, riscurile și amenințările globale trebuie cunoscute și analizate. Dar atât teoreticienii, cât și profesioniștii din domenii practic-aplicative știu că orice analiză temeinică nu poate fi efectuată fără procesul de sinteză, prin desfacerea elementelor ansamblului în părțile sale constituente și investigarea fiecăreia cu minuțiozitate.

Toate activitățile umane sunt posibile surse de risc, dar în contextul evaluării și gestionării integrate a riscului, următoarele constituie cele mai relevante tipuri și surse: emisii continue în aer, apă și sol provenite de la industrii și activitățile asociate; evacuări accidentale ale substanțelor periculoase provenite din instalațiile industriale și care au un efect negativ asupra sănătății și mediului (focuri, explozii, manipulări de substanțe periculoase, depozitare de substanțe periculoase); sistemele de transport constituie surse continue de emisii; surse naturale de accidente: cutremure, furtuni, inundații, erupții vulcanice, seceta și care se pot suprapune peste sursele de risc produse de om; activități agricole care afectează sănătatea și mediul: împrăștierea de îngrășăminte, insecticide și ierbicide, care contaminează solul, apele subterane și de suprafață. Activitățile agricole pot consuma mari cantități de apă, ducând la aridizarea și eroziunea solului; urbanizarea și infrastructura asociată sunt o sursă de perturbare a mediului și generatoare de poluare.

Acești factori de mediu contribuie la insecuritate și reprezintă o amenințare la adresa existenței umane, iar impactul acestora la nivel uman a crescut considerabil.

Ritmul altor forme de degradare a mediului înconjurător, provocate de activitatea umană și de epuizarea resurselor – despădurirea, deșertificarea, degradarea pământului, eroziunea, salinizarea, depunerea de aluviuni, schimbarea climei – a crescut rapid ca urmare a unei combinații între creșterea cererii, perfecționarea mijloacelor tehnologice de exploatare și ritmul lent al conservării și controlului. Putem aprecia, prin urmare, că factorii de risc sunt preponderent imateriali, și obiectivi, cu privire la conjuncturile ce pot favoriza generarea unui pericol.

Totuși, în anumite cazuri, de exemplu, riscul de producere a unei avarii, a unei catastrofe, pandemii etc., poate să intervină și factorul subiectiv, cel uman, care agravează conjuncturile (stările) induse sau produse de factorii obiectivi (de mediu). În ceea ce privește riscul, în sens larg, se poate afirma că se concretizează în discrepanța dintre „așteptarea pozitivă” și „evenimentul negativ”, ce se poate produce, și prin probabilitatea sa de a se produce. Riscul este cauzat de nedeterminare și de imposibilitatea de a cunoaște cu certitudine evenimentele viitoare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
2. Legea nr. 243 din 03 noiembrie 2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 416-422, art. 855.
3. Legea nr. 132 din 08 iunie 2012 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 229-233, art. 739.
4. Legea nr. 218 din 19 octombrie 2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 254-262, art. 836.
5. Hotărârea Guvernului nr. 474 din 19 iunie 2014 cu privire la aprobarea Nomenclatorului mijloacelor speciale, al tipurilor de arme de foc și al munițiilor aferente, precum și a regulilor de aplicare a acestora.
6. Mircea Duțu. Dreptul internațional și comunitar al mediului. București: Ed. Economică, 1995.
7. Claudiu Manta. Infracțiunile din domeniul mediului. Privire generală. În: Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice, nr. 2/2009.
8. Discursul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Augustin Lazăr, în cadrul Conferinței Naționale „APĂRAREA MEDIULUI ȘI A FONDULUI FORESTIER PRIN DREPTUL PENAL” din 15 noiembrie 2016. În: <https://www.juridice.ro/478950/discursul-procurorului-general-al-piccj-la-conferinta-nationala-apararea-mediului-si-a-fondului-forestier-prin-dreptul-penal.html>
9. Gabriel Burlacu. Noi instituții pentru prevenirea și combaterea criminalității ecologice. În: <https://gnm.ro/staticdocs/inst.pdf>
10. Sergiu Bînză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati et al. Drept penal. Par-tea specială. Volumul II. Ediția a II-a. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005.